

Література:

1. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство. 1991. – 367с.
2. Искусство в стиле нано. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.nanonewsnet.ru/articles/2011/iskusstvo-v-stile-nano>
3. Феномен життя в сучасному філософському дискурсі. / [М.М.Кисельов, Т.В.Гардашук, Ю.А.Іщенко, С.І.Грабовський]; Ніжин: Вид. Лисенко М.М., 2018. – 296 с.

Людмила ПАВЛИШИН
(Тернопіль, Україна)

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Ф. НІЦШЕ ТА В. ВИННИЧЕНКА

Нівелювання особистості, падіння моральних цінностей, духовний занепад тогочасного суспільства спонукали Ф. Ніцше та В. Винниченка до пошуку шляхів, які б продемонстрували людині істинні життєві орієнтири. Важливу роль у цьому відіграла «філософія життя», представники якої Ф. Ніцше, В. Дільтей, Г. Зіммель, А. Бергсон, О. Шпенглер зосереджували увагу на декадансі тогочасного суспільства, шукали способи подолання людської недосконалості. Впродовж багатьох століть(XXI ст. не є винятком) людина прагнула панувати над природою, використовувати її у власних цілях заради певних матеріальних інтересів. В зв'язку з цим світ перетворився на поле діяльності людини-дослідника, людини-узурпатора, яка намагалася змінити його, підкорити на службу їй. Так, наприклад, М. Гайдеггер вбачав велику загрозу з боку людини, що, озброївшись новітніми технічними засобами, по споживацькому ставиться до багатств природи, забуваючи при цьому, що, знищуючи її, вона руйнує також і себе, спустошуючи власний внутрішній світ. Ф. Ніцше зазначав, що «найзагальніша ознака сучасної епохи: неймовірне падіння гідності людини в її власних очах» [2, с. 43]. Великі надії мислитель покладав на гармонійних, сильних духовно і фізично особистостей. Тільки вищий тип людини зможе вийти за межі добра і зла, створити нові моральні цінності, що будуть свідчити про розквіт нового життя і водночас стануть тими засобами, які дозволять людині подолати саму себе, рухаючись по тих шляхах, що ведуть до надлюдини.

Зосереджуючись на постатях В. Винниченка та Ф. Ніцше, варто, насамперед, зазначити, що вони були неординарними людьми, привертали увагу оточуючих своїми вчинками, словами. Винниченко та Ніцше дуже схожі на героїв своїх творів, що дає підстави говорити про тісне переплетення їхнього особистого життя з літературними сюжетами, які вони відображали. Мислителі намагалися зберегти індивідуальність, не бути схожими на інших, щиро вірили у власні сили. Створюючи основи нової моралі, вони ні на мить не сумнівалися у її доцільності. Завдання Ніцше полягало «...в створенні цілковитого перевороту в сфері етики, в зміні прищепленої християнської моральної оцінки людських справ, в переоцінці цінностей» [3, с. 50]. Як Ніцше, так і Винниченко, покладали великі сподівання на ідею «переоцінки цінностей», адже з тими, що вже існували, неможливо побудувати суспільство нового типу, у якому б могла з'явитися нова людина. Перш за все потрібно було переоцінити християнські і традиційні моральні цінності, адже традиційна мораль, підігнана під рамки пересічної людини, була для Ніцше неприйнятною через свою здатність ганьбити всіх, хто не шанує її, не кориться їй, не ставиться з особливою повагою до неї.

Зосередженість на нормах моралі спонукали Винниченка до аналізу моральності як індивідуальної цінності. Критика християнської моралі, а не християнства як такого, об'єднувала Ф. Ніцше та В. Винниченка. Людина у своїй індивідуальній поведінці обмежена загальними нормами, що сприяють її долученню до соціуму. Про недосконалість та некоректність цих норм Винниченко вів мову у своїй праці «Про мораль пануючих і мораль

гноблених». Причину цього він вбачав у тому, що джерелом моралі є суспільний розвиток, а у класовому суспільстві люди відчують більшу приналежність до класу, ніж до суспільства. Абстрактні норми – це класовий обман, а християнська мораль – це прикриття для класової експлуатації. «В сфері моралі Винниченко скрізь являється новатором, руйнівником старих етичних та естетичних підвалин, під тягарем котрих людині не вільно розвиватися, котра нищить цілком все індивідуально-цінне і надягає на неї ярмо трафаретності» [1, с. 175]. Не визнаючи абсолютної істини та абсолютних моральних цінностей, Винниченко зазначав, що як будь-яку правду можна зробити обманом, так і обман – правдою. Коли ми бажаємо добра для себе, то зазвичай це призводить до того, що для інших воно обертається у зло. Виявляючи любов до однієї людини, ми тим самим проявляємо байдужість до інших. Наголошуючи на відповідності таких понять, як «добро» і «зло», Винниченко мав на увазі, що вони залежать від конкретних обставин. Те, що є корисним, цінним і добрим для однієї людини, для інших може таким не бути. Так, наприклад, одна і та сама дія може вважатись і як злочин, і як мужній вчинок.

Усе своє життя Ніцше присвятив пошукам моралі для вільної людини на шляху руйнування традиційних цінностей, орієнтація на які нищить людяність, особистість, а в остаточному результаті і саму людину. У нього було своєрідне внутрішнє переконання стосовно доцільності «переоцінки цінностей». Якщо навіть і можуть виникати сумніви щодо коректності його позицій, щодо моральних цінностей, все-таки варто сказати, що бажання не тільки руйнувати, а й створювати змушувало його оперувати метафізичними, гносеологічними і моральними поглядами. «Суворі морфологія усіх моралей є завданням майбутнього. Ніцше і тут влучно зробив перший крок, що був вирішальним для нової перспективи» [4, с. 530]. Він вважав, що всі моралі, які існували й існують, мають під собою корисливий мотив, а тому є антигуманними: усі, навіть так звані загальнолюдські моральні цінності, бо при уважному їхньому розгляді вони виявляються ширмою, що маскує користь. Ф. Ніцше чітко усвідомлював неадекватний збіг мети і результатів людської діяльності в історичному процесі і зробив принципові висновки: звеличення, вихвалювання бездуховного, позбавленого моралі є чисто біологічним, природним буттям. Проголошуючи саме таке буття єдино реальним, він по-різному тлумачить ту або іншу подію, явище, свідомість людини. Якщо людині не подобаються ідеали, моральні норми, релігійні образи, вона просто відкидає їх. У своїх міркуваннях Винниченко також виходив з того, що загально визнаних моральних норм, вічної моралі немає, уявлення про це є примарним. Людина у своїй індивідуальній поведінці обмежена загальними нормами, що сприяють її долученню до соціуму. Заглиблюючись у себе, вона здатна зазирнути у найпотаємніші куточки внутрішнього світу. Так, у свій час М. Бубер наголошував на тому, що дана проблематика набуває особливої гостроти, коли відчуття самотності, життєвого дискомфорту, невпевненості у завтрашньому дні заволодіває серцями та думками людей. Коли вони почуваються господарями Всесвіту, їм затишно у ньому, це питання відходить на другий план.

Впродовж останніх століть європейське суспільство спрямовує свої зусилля на підкорення світу, не надто переймаючись наслідками своїх дій. Навіть у морально-духовній сфері суспільство орієнтується на цінність діяльності, вказуючи на її суттєву роль в усвідомленні людиною свого місця у світі та почутті власної гідності. Особа, охоплена бажанням досягнути навколишню дійсність та користуватися її багатствами, залишає поза увагою етичні аспекти своєї діяльності. Суспільно-політична ситуація сьогодення все-таки змушує кожного з нас замислитися над своїм ставленням до світу та виробляти нову лінію поведінки, щоб не допустити остаточної загибелі світу і, звичайно ж, людини також. Життя кожного з нас – постійний вибір між добром і злом, справедливістю і несправедливістю. На думку С. Кримського, духовність виступає як спосіб вдосконалення особистості, вона пов'язана з вибором свого власного образу та долі. На жаль, ми часто спостерігаємо відчуження людини від культури, панування її внутрішньої егоїстичної натури над моральними нормами, прийнятими у суспільстві. У цьому випадку людина повинна знайти в собі сили, щоб здійснювати свій розвиток як особистості не в напрямі задоволення власних

гедоністичних потреб та матеріальних благ, а задля збагачення свого внутрішнього світу з метою самовдосконалення та нарощування культурних начал.

Література:

1. Кончіц І. Володимир Винниченко: (ескіз) / І. Кончіц // Українська хата, 1910. № 3. С. 169-177.
2. Ницше Ф. Воля к власти: опыт переоценки всех ценностей / Ф. Ницше. М.: REFL-book, 1994. 352 с.
3. Струве Г. Е. Современная анархия духа и ее философ Ф. Ницше / Г. Е. Струве. Х.: Типография губернского правления, 1900. /2/53/2/ с.
4. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность / О. Шпенглер. М.: Мысль, 1998. 663 с.

Валерій ПАВЛОВ
(Київ, Україна)

ВИЩА ШКОЛА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР

Майже 28 років новітньої історії України — час її існування у статусі незалежної держави. Це дещо більше, ніж третина життя середньостатистичної людини. Практично всі (за незначним винятком), хто народився у рік набуття країною незалежності, середню освіту отримали в школах, які функціонують на українських теренах. Багато з них — випускники вітчизняних вищих навчальних закладів¹. Освітнє поле країни постійно перебуває у стані трансформаційних процесів, які, на думку можновладців, мали б забезпечити підвищення рівня якості знань учнів і студентів; максимально сприяти комфортному входженню молодих людей у різні сфери професійної діяльності; допомогти їм безболісно долати бар'єри існуючих у світі освітніх систем, ставати носіями конкурентоздатних ідей та передових технологій; позитивно впливати на формування у юнаків і дівчат високої культури та свідомого патріотизму. На жаль, майже ніщо із сказаного не отримало повноцінного втілення на практиці. Продовжується прийняття чергових законодавчих актів, спрямованих на покращення системи освіти в Україні, видаються нові накази і розпорядження, а значних позитивних змін у даній сфері *немає*.

Особливу стурбованість викликає освітній процес у вищих навчальних закладах. Якість підготовки значного числа студентів і, як наслідок, випускників цих закладів надзвичайно низька. Про це свідчать не тільки поточна успішність і оцінки в додатках до дипломів, а й елементарна нездатність таких випускників належним чином виконувати свої обов'язки безпосередньо на місцях професійної діяльності. Непоодинокі випадки, коли молоді інженери не в змозі правильно «читати» креслення деталей і вузлів, не володіють базовими знаннями про особливості різних технологічних процесів; новоспечені лікарі не здатні сформулювати діагноз простих захворювань; вчителі, що роблять перші педагогічні кроки, не освоїли елементарні навички методики викладання дисциплін та достатній обсяг професійної інформації. Не отримання глибоких, різнобічних знань, а лише формальне підтвердження наявності у особи вищої освіти (диплома) стало пріоритетом для десятків тисяч потенційних абітурієнтів, студентів і тих, кому цей документ вже виданий. Якщо спробувати за допомогою кольору описати їх професійний рівень, домінувати буде сірий колір. Останній — відображення водночас загального стану організації навчального процесу у багатьох закладах освіти. Про сказане відомо всім — самим студентам, викладачам,

¹ Офіційно (законодавчо) такий статус у нашому суспільстві крім університетів, інститутів і академій (закладів III–IV рівнів акредитації) мають також технікуми, коледжі і училища (заклади I–II рівнів акредитації). На мій погляд, «підтягування» останніх до рівня вищої освіти має штучний характер. В статті йдеться про стан справ в навчальних закладах першої групи.